

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จึงมุ่ง การวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลังใน การพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ คู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้เข้มแข็ง โดยพัฒนาคุณภาพคนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดี รู้ รัก และสืบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณี และ ค่านิยมที่ดีงาม มีร่างกายแข็งแรง ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เท่าเทียมกัน สามารถนำไปใช้ใน การดำรงชีวิต พร้อมทั้งเร่งพัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูง ให้มีความรู้และทักษะ พื้นฐานและสอดคล้องกับวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้มีความเป็นเลิศบนฐานของการพึ่งตนเอง สร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจและ จิตความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ ความรู้ใหม่ ควบคู่กับการต่อยอดและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการองค์ความรู้ ทุกด้านตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่คนทั้ง ประเทศ ทั้งด้านรายได้ อาหารและที่อยู่อาศัย คุ้มครองสิทธิและได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่า เทียมกัน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาให้เป็นสังคมของความพอเพียง เป็นธรรมและเป็นไทย นำไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาลักษณะ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยสำรวจความต้องการของผู้เรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งให้ปราชญ์ ผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้ เพื่อให้เป็น ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการของชุมชน ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน ถอดรหัสความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย และ สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ใน ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : ออนไลน์) ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 7 มาตรา 57 ได้บัญญัติไว้ว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดม

ทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32) และจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ใน มาตรา 9 ได้บัญญัติไว้ว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้ ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถ เลือกรับบริการ ได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้ จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม และผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ มีการ ดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กฎหมายว่า ด้วยการศึกษแห่งชาติมีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และ ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจ จัดการศึกษาใน ระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสาม รูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนา การศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากกลไกและการดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและเป้าหมายดังกล่าว สมควรให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็น ไปอย่างมีระบบและ ต่อเนื่อง มีการบริหารและจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ตามศักยภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา อันจะมีผลในการพัฒนากำลังคนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักในการ ดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยสวนขยายเข้า ที่มุ่งเน้นที่จะสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล โดยใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นสื่อกลางซึ่งจะนำไปสู่ความ เข้มแข็งในการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตบนฐานของการพึ่งพาตนเองและพึ่งพาผู้อื่น อย่างมีเหตุผล โดยแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย สวนขยายเข้า บ้าน โนนจาน พัทธภูมิพิสัย จังหวัด มหาสารคาม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำของ

ท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยทั่วไปและภายในท้องถิ่น นอกจากนี้ชาวบ้านแต่ละคนยังทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้สนใจและเยาวชนในหมู่บ้าน และนอกชุมชนของคนอีกด้วย (โครงการความร่วมมือระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย “สวนขยายเข้า” บ้านโนนจาน ตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, 2551 : หนังสือราชการ)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาของไทยมี 3 ระบบ ซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะคุ้นเคยกับการศึกษาในระบบ แต่การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นอีกระบบหนึ่งที่มีความสำคัญ สามารถพัฒนาเกี่ยวกับกระบวนการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้ แต่ไม่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยเพราะยังมีผู้สนใจน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจว่าการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นมีกระบวนการอย่างไร จึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย กรณีแหล่งเรียนรู้สวนขยายเข้า ตามแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อจะได้ทราบถึงแนวการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และนำความรู้ และข้อค้นพบต่าง ๆ ที่ได้รับไปเผยแพร่ต่อไป

คำถามการวิจัย

กระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย สวนขยายเข้า บ้านโนนจาน ตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีกระบวนการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย สวนขยายเข้า บ้านโนนจานอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย สวนขยายเข้า บ้านโนนจานอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็น 3 กลุ่ม ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ดังนี้

1.1 ผู้เรียน ได้แก่ เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ที่เข้ามาศึกษาในแหล่งเรียนรู้สวน
ยายเฮ้า ซึ่งประกอบด้วย

1.1.1 กลุ่มต้นกล้าอาชีพ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลปะหลาดน อำเภอ
พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน

1.1.2 โครงการค่าย ห้องเรียนธรรมชาติสร้างสรรค์ชุมชน โดย ชมรมสวน
ฝัน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 40 คน

1.1.3 โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องสรรพคุณและวิธีการแปรรูปสมุนไพร
เพื่อจำหน่าย โดย กศน. พยัคฆภูมิพิสัย ร่วมกับ โรงพยาบาลพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
จำนวน 20 คน

1.1.4 โครงการรณรงค์ส่งเสริมประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 โดย กศน. พยัคฆภูมิ
พิสัยจำนวน 45 คน

1.1.5 ภาวะผู้นำในภาวะเสี่ยงทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน จำนวน
35 คน

1.2 ผู้จัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ดูแลแหล่งเรียนสวนยายเฮ้า จำนวน 3 คน

1.3 ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ ผู้จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และ
คณะวิทยากรผู้สนับสนุนจากทุกภาคส่วน จำนวน 3 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีแนวทางในการศึกษาโดยยึดตามแนวทางการจัดการศึกษาตาม
อัธยาศัย ใช้เนื้อหาตามพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.
2551 มาตรา 9 (1), (2), (3) มีสาระสำคัญว่า

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ
และการศึกษา ตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่
ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง
- (2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้
สำหรับการศึกษานอกระบบ มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความ
ต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านกระบวนการ

กระบวนการวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน

- 3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต
- 3.3 เก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต
- 3.4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต
- 3.5 จัดเวทีสรุปบทเรียนโดยการจัดการสนทนากลุ่ม

4. ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

แหล่งเรียนรู้ตามอัครยาชัย "สวนยายเฮ้า"บ้าน โนนจาน ตำบลเมืองเตา

อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด อ่าน เขียน วิเคราะห์ ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้หลัก 5 กิจกรรม คือ 1) การพบกลุ่ม 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง 3) การทำโครงการ 4) การสอนเสริม และ 5) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในแหล่งเรียนรู้ "สวนยายเฮ้า"

การศึกษาตามอัครยาชัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเองภายในแหล่งเรียนรู้ "สวนยายเฮ้า"

แหล่งเรียนรู้ตามอัยยาศัยสวนยายเฮ้า หมายถึง แหล่งเรียนรู้ตามอัยยาศัยตามบันทึก
ข้อตกลงโครงการความร่วมมือระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัย
อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม กับแหล่งเรียนรู้ตามอัยยาศัย "สวนยายเฮ้า"บ้าน โนน
จาน ตำบลเมืองเตา อำเภอ พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บุคคลในชุมชนรู้จักและเข้าใจกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้
สวนยายเฮ้า และการศึกษาตามอัยยาศัยมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนได้รับความรู้ตรง ตามความต้องการ
ของตนเองและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่ตรงกับความต้องการตามบริบท
ของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY